

Vývoj etiky misie v dokumentech evangelikálního hnutí

Pavel Černý

Úvod

V následujícím textu se pokouším zachytit vývoj moderního evangelikálního hnutí v oblasti etiky misie. Vycházím z formování tohoto ekumenického hnutí, které se dotýká téměř všech denominací. Evangelikální hnutí navazuje určitým způsobem na probuzenecká hnutí 18. a 19. století. Ve 20. století se postupně z nejrůznějších skupin ve stávajících eklesiologických útvarech a v nově vnikajících církvích rodí evangelikální hnutí. Integruje se od 50. let 20. století, kdy se od něj oddělují různé fundamentalistické proudy. Od této doby začíná aktivně rozvíjet svou teologii a dostává se na půdu teologických seminářů a fakult.

V evangelikálním hnutí se opakuje staré paradigma, na které upozornil před mnoha lety Martin Kähler, když napsal: „Nejstarší misie byla matkou teologie“.¹ Misijním zaměřením evangelikálního hnutí se konstituuje zájem o teologii a její rozvoj v akademické i praktické sféře. Evangelikální hnutí není sjednoceno žádnou konfesí. Je to hnutí, které se spontánně utvářelo nejdříve jako jistá fronta proti teologickému liberalismu 19. a 20. století. Velmi vlivné se postupně stalo zejména v anglikánských (episkopálních) církvích, uvnitř církví luterských a reformovaných. Postupně se přidávaly církve svobodné, baptistické, metodistické i letniční. Není náhodou, že různá obnovená hnutí evangelikálního charakteru se vytvořila i uvnitř katolicismu a pravoslavi.

Misijní expanze evangelikálních denominací a nejrůznějších skupin uvnitř lidových církví se dotkla misijní teologie církve. Znovu se ukázalo, že teologie se dostává do pohybu a stává se funkcí církve, pokud církev žije misí. Evangelikální hnutí doposud roztržité do všech denominací se začalo konstituovat v oblasti evangelizace

¹ KÄHLER, M.: *Schriften zu Christologie und Mission*. Chr. Kaiser Verlag, München, s. 190.

a celé misie církve. Mnozí evangelikálové byli přesvědčeni, že se sloučením Mezinárodní misijní rady² a Světové rady církví na 3. Valném shromáždění v Dillí v roce 1961 misii ublížilo. Byli přesvědčeni, že právě evangelizace se dostala příliš do pozadí a byla převálcována rozsáhlou agendou a politickými šarvátkami ekumenického hnutí. Z tohoto důvodu se dále rozvíjí Světová evangelikální aliance (WEA)³ a pro sjednocení v evangelizaci před blížícím se třetím miléníem vzniká z popudu Billy Grahama a dalších tzv. *Lausannské hnutí pro světovou evangelizaci*. Přípravné práce vrcholí kongresem v Lausanne (1974), jehož se zúčastnili zástupci mnoha denominací a misijních společností většiny zemí globálního světa. Výsledkem byla moderní evangelikální konfese nazvaná *Lausannský závazek*,⁴ která ovlivnila misijní zaměření mnoha církví a pomohla sjednotit evangelikální hnutí. Na kongresu byl ustaven tzv. Lausannský výbor pro světovou evangelizaci, který dále působí a svolává další pracovní konference a konzultace. V roce 1989 se konalo v Manile tzv. Lausanne II, z něhož byl publikován *Manilský závazek*. V roce 2010 se ke 100. výročí misijní konference v Edinburghu konalo v Jihoafrické republice v Kapském Městě tzv. Lausanne III. Také z tohoto velkého kongresu je celá řada dokumentů a především Cape Town Commitment (*Závazek z Kapského Města*), který je výsledkem široké mezinárodní a ekumenické spolupráce, v níž mají stále větší slovo rostoucí církve z tzv. dvoutřetinového světa.⁵ V oblasti integrace nových církví kopíruje vývoj Světovou radu církví, kde je také hlas mladého a rostoucího křesťanstva ‚dvoutřetinového světa‘ stále silnější.

Po teologické stránce vykonal pro etiku misie v evangelikálním hnutí velmi mnoho vlivný teolog John R. W. Stott v řadě svých přednášek a knih.⁶ Jeho nástupce Christopher J. H. W. Wright pomohl vrátit etice důležité místo v misii. Jeho kniha o etice Starého zákona pro Boží lid⁷ vzbudila mnoho diskusí a upozornila na skutečnost, že etika není pouze appendixem křesťanského učení, ale že k evangeliu pevně patří a dává mu smysl. Během let se začala etika misie dostávat více do popředí a začala se objevovat v nejrůznějších dokumentech. Dalším vlivným teologem se stal Ronald J. Sider, který po léta upozorňoval ve svých knihách a článcích na integraci evangelizace a sociální akce.⁸ Pomohl tak rozvinout sociální učení evangelikálního hnutí ve spojení se silnými etickými akcenty pro současnou misii.

² International Missionary Council ustavený v návaznosti na Misijní konferenci v Edinburghu v roce 1910.

³ World Evangelical Alliance (WEA), dříve World Evangelical Fellowship zal. již v roce 1951.

⁴ STOTT, J. (ed.) *Making Christ Known: Historic Mission Documents from the Lausanne Movement 1974–1989*. LCWE, Paternoster Press Carlisle 1996. Česky publikováno se souhlasem Lausannského výboru pro světovou evangelizaci v Zásadách Církve bratrské, Oliva, Praha 1997, s. 33–30,

a na <http://portal.cb.cz/zakladni-dokumenty-cirkve-bratske>

⁵ Postupně se přestal užívat termín „Třetí svět“, který kdysi označoval rozvojové země. Dnes je řada těchto zemí po stránce technické a ekonomické velmi vyspělá. Pro označení se ujal termín „dvoutřetinový svět“, kterým je geograficky vymezena část světa mimo Evropu a Severní Ameriku.

⁶ STOTT, J.: *New Issues Facing Christianity Today*. Marshall and Pickering, 1984, 3rd revised ed. 1999.

⁷ WRIGHT, C. J. H.: *Old Testament Ethics for the People of God*. IVP Leicester 2004.

⁸ SIDER, R. J.: *Evangelism and Social Action: In a Lost and Broken world*. Hodder and Stoughton, London, Sydney, Auckland 1993. *Good News and Good Works: A Theology for the Whole Gospel*. Baker Books, Grand Rapids 1993.

Vzhledem k orientaci evangelikálního hnutí na evangelizaci a misií vyvstává do popředí otázka etiky misie s velkou naléhavostí. Z celkového vývoje se ukazuje, že si toto světové hnutí uvědomuje různé nedostatky a chyby v misijní práci. Zvláště od konference Lausanne 1974 se ukazuje, že etice misie je věnována stále větší pozornost a roste ochota ke korekci chyb a uplatnění nových důrazů. Není pochyb o tom, že ve zmíněném vývoji se silně uplatňuje dialog křesťanských tradic a hermeneutických přístupů k Písmu svatému. V tomto textu sleduji etiku misie ve světovém evangelikálním hnutí reprezentovaném Světovou evangelikální aliancí⁹ a Lausanským výborem pro světovou evangelizaci.¹⁰

1. Lausanský závazek

V 60. a 70. letech dominovalo v teologii Světové rady církví (SRC) přílišné ocenění sekularizace. Pod vlivem politicky a sociálně rozděleného světa byl dán velký prostor teologii revoluce, teologii osvobození a nejrůznějším, často marxisticky orientovaným vlivům. Evangelizace se dostávala na okraj a důležité místo zaujímaly revoluční změny světa. V některých dokumentech docházelo až k tomu, že se prosadil horizontalismus spásy a *sotéria* začala být chápána jako účast na revolučních změnách světa. Delegáti evangelikálního hnutí začali opouštět řady SRC a ti, kteří zůstali, prožívali velká zklamání. Chyběl jim důraz na trojiční teologii a rozvíjení misijního poslání v současném světě včetně evangelizace. Z těchto důvodů došlo k založení tzv. lausanského hnutí pro světovou evangelizaci. Hnutí se muselo časem stát institucí. K tomu pomohl svou autoritou respektovaný americký evangelista Billy Graham a ve spolupráci s ním vlivný teolog moderního evangelikálního hnutí John R. W. Stott z Londýna.

Lausanské hnutí bylo chápáno jako pokus o obnovu toho, co začalo v roce 1910 na světové misijní konferenci v Edinburghu a co SRC nedokázala udržet v centru své teologické orientace. Po přípravných konzultacích bylo svoláno celosvětové ekumenické shromáždění se zaměřením na evangelizaci. V Lausanne se v roce 1974 setkala dva tisíce osm set delegátů a celkem čtyři tisíce účastníků.¹¹

Evangelikální kongres v Lausanne se zaměřil na něco, co je pro evangelikální hnutí klíčové, a tím je autorita Bible jako východisko pro evangelizační službu. Bible byla definována jako psané Boží slovo, které je bezchybné ve všem, co tvrdí (§ 2).¹² Druhým cílem kongresu bylo sjednotit proklamaci Krista, nabídku spásy, výzvu k pokání a víře a cenu uřednictví (§ 4). Třetím pilířem bylo zakotvení křesťanské sociální zodpovědnosti, a to na základě Božího charakteru a lidských bytostí, které jsou stvořeny s jeho

⁹ Původně byla označována jako World Evangelical Fellowship, a protože zastřešuje národní a kontinentální evangelické aliance, byla přejmenována na World Evangelical Alliance. Používá zkratku je WEA.

¹⁰ Lausanské hnutí (pojmenováno podle první světové evangelikální konference konané v Lausanne v roce 1974) je řízeno Lausanským výborem pro světovou evangelizaci – Lausanne Committee for World Evangelization. V textu používám oficiální zkratku LCWE.

¹¹ Podle mých informací byla z tehdejšího komunistického Československa zastoupena Československá církev evangelická farářem Dr. Cyrilem Horákem a Církev bratrská kazatelem Dr. Miloslavem Košťálem.

¹² „...without error in all that affirms“ – tato Stottova formulace byla nakonec jediné přijatelná. Potvrdila autoritu Písma a zároveň naznačila, že ne vše, co je v Bibli, text Písma skutečně tvrdí. Ve formulaci tak zůstává místo pro biblickou hermeneutiku.

obrazem. Vyniká zde požadavek lásky k bližnímu a spravedlnost Božího království (§ 5). Po těchto základních výpovědích se kongres zabýval evangelizační zodpovědností církve. Obsaženo je působení ve společnosti, služba včetně přinášení obětí a nesení kříže, čestnost a serióznost, viditelná jednota v pravdě, odmítnutí hříšného individualismu a duplikování služby (§ 6 a 7) a rozvíjení jednoduchého životního stylu (§ 9). Dalším důrazem je vlastní evangelizační úkol rozvinutý na základě sociologického a etnologického studia současného světa. Zde se objevuje např. rozdělení na tři druhy evangelizace (E-1 ve vlastní kultuře, E-2 v jiné kultuře a E-3 v jiné kultuře a jiném jazykovém prostředí). Velkým povzbuzením kongresu ke kontextualizaci evangelia byla účast delegátů mladých církví rozvojového světa (§ 8 a 9). Dalším důrazem kongresu bylo otevření otázky různých kultur. Bylo to patrně poprvé, co pro mnohé delegáty byla s naléhavostí otevřena otázka kultury a její souvislost s misí. Kultura je nepochybně lidským výtvorem, avšak odráží se v ní Boží obraz, který si lidské bytosti v sobě nesou. Tento obraz je ale porušený, proto i lidská kultura je v řadě svých aspektů porušena. Jasně bylo upozorněno na nebezpečí vývozu křesťanství ve spojení s konkrétní kulturou. Takový postup může nemístně povyšovat určitou kulturu a zároveň vyjadřovat pohrdání jinými kulturami. Zřetelně byla vyjádřena důležitost kulturní citlivosti a respektu k domácím kulturám ve světové misii (§ 10 a 11).

Ve svém závěru se kongres nevyhnul otázce neviditelného duchovního boje, zhoubným vlivům mocností tmy, falešným ideologiím mimo církve, falešnému evangeliu a falešným hodnotám uvnitř církve (§ 12) a perzekuci (§ 13). Misie potřebuje Boží výzbroj, moc a svědectví Ducha svatého, protože bez něj je svědectví církve zbytečné (§ 14). I přes satanskou opozici musí svědectví církve pokračovat od Kristova nanebevstoupení až do jeho druhého příchodu (§ 15).

Precizně formulovaný Lausannský závazek se stal postupem doby základní směrnicí pro evangelizaci a misii. Stal se také moderní konfesí řady církví po celém světě.¹³ Jde o průlomový dokument evangelikálního hnutí, které až do této doby bylo rozdělené v různých konfesích a eklesiálních útvarech a nemělo zformulovaný svůj misijní program. Velká shoda pohledů na mnohé otázky vedla svolavatele kongresu – Billyho Grahama – k výroku, že se jedná o „ducha Lausanne“. I jiní potvrzovali, že atmosféra, ochota ke spolupráci a shoda v mnoha aktuálních otázkách byla něčím mimořádným. Architekt Lausannského závazku po stránce teologické byl John Stott. Sám píše o dokumentu a jeho pěti ingrediencích: „Kombinuje nové rozhodnutí ke společné práci pro evangelizaci světa, pokornou lítost nad chybami minulosti, odvahu setkat se jeden s druhým tváří v tvář, aby mohly být diskutovány věci, které nás rozdělují, vzájemný respekt k otevřenému vzájemnému naslouchání jednotlivým pohledům a rozhodnutí podřídit se Písmu tak, jak mu podle svého svědomí rozumíme, aniž bychom rozbíjeli společenství s těmi, kteří ho interpretují jiným způsobem.“¹⁴

¹³ V České republice přijala Lausannský závazek mezi své věroučné dokumenty Církev bratrská v roce 1995.

¹⁴ SROTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. XVI.

2. Etika v eklesiologii: Diskuse ohledně „Homogeneous Unit“ (1977)

Od počátku 70. let se v evangelikálním hnutí rozšířila misijní strategie formulovaná prof. Donaldem A. McGavranem z Fullerova teologického semináře v Kalifornii.¹⁵ Šlo o aplikaci misiologických pozorování a výzkumů, které se po celá léta zaměřovaly na růst křesťanské církve v Asii a Latinské Americe. Mnozí pracovníci v zahraniční misii, mezi nimi i McGavran, si povšimli, že církev roste např. prostřednictvím „skupinových rozhodnutí“, ve kterých lidé následují např. starostu vesnice nebo rodinu svého otce-patriarchy. Dále si mnozí povšimli, že se rychleji rozvíjejí místní církve, které jsou zaměřeny na určitou sociální třídu, subkulturu, kastu, kmen či generaci. Tyto místní sbory byly definovány jako „*homogeneous unit*“ – homogenní, stejnorodou jednotku. Otázka zněla: Proč tyto homogenní eklésie rostou rychleji než ty různorodé? S tím souvisela další praktická otázka: Má misijní služba směřovat k vytváření církví homogenních, či různorodých? McGavranova kniha způsobila velkou a téměř celosvětovou diskusi o misijním principu „*homogeneous unit*“. Tohoto tématu se brzy dotýkala řada článků, odborných studií i knih.

Odborné diskuse se ujal Lausannský výbor pro světovou evangelizaci (LCWE) a svolal v roce 1977 konzultaci přímo do Pasadeny, kde sídlí Škola světové misie (součást Fullerova teologického semináře), na které působili Donald McGavran a Peter Wagner. Konzultace se zúčastnili teologové misie ze všech kontinentů a nejrůznějších denominací. Moderátorem konzultace byl anglický teolog John Stott z Londýna. Pod jeho moderací po přednesení odborných referátů a uskutečnění náročných diskusí vznikl dokument: *The Pasadena Statement on the Homogeneous Unit Principle*. Dokument nejprve zmapoval terén, vyjasnil pojmy a pak se pustil do teologického diskursu. Je možné omezit biblický pojem „ethnos“ na subkulturu, kastu či geografickou příslušnost? Není právě obecná církev výrazem bohatství kulturní různosti? Je možné ospravedlnit formování homogenních církevních útvarů pouze pragmatickými důvody rychlejšího růstu? Neznamená to omezení pro pozdější život církve?

Z konzultace přes odlišnost některých názorů zazněly dva silné etické akcenty. Tím prvním byl důraz na barevnou mozaiku Božího stvoření, která se projevuje v různosti kultur různých národů, kmenů a skupin. Z konzultace zaznívá výzva k ocenění místních kultur v misijní práci. Misie nesmí znamenat spoutávání jednotlivých kultur vnučováním kultury importované, a tím se dopouštět kulturního imperialismu. Cílem evangelia není zničit bohatou různost jednotlivých skupin obyvatelstva v daném místě. Účastníci konzultace se shodli v tom, že zachování kulturní odlišnosti ctí Boha, respektuje člověka, obohacuje život a pomáhá evangelizaci (§ 2).¹⁶

Druhým silným teologickým akcentem bylo jednoznačné ekumenické potvrzení, že je jen jeden Bůh-Otec, jeden Pán Ježíš, jeden Duch svatý, a proto je jen jedna církev. Jednota církve je potvrzena v Písmu (Ef 4,4–6). Zároveň je zde zodpovědnost

¹⁵ MCGAVRAN, D. A.: *Understanding Church Growth*. Eerdmans, Grand Rapids, 1970.

¹⁶ The Pasadena Statement on the Homogeneous Unit Principle. In: STOTT, J. (ed.) *Making Christ Known: Historic Mission Documents from the Lausanne Movement 1974–1989*. Paternoster Press, Carlisle 1996, s. 62n.

za zachování jednoty církve (v. 3), která má být viditelná a má růst do plnosti jednoty v Kristu (Ef 4,13–16). Všichni účastníci konzultace se shodli v tom, že dělicí hradby mezi lidmi byly zbořeny Kristovou smrtí. Byla jí zbořena „echthra“ (nepřátelství, odpor). Prvotní církev rozpoznala, že Ježíš zbořil rasovou a náboženskou hradbu mezi Židy a Řeky. To samozřejmě neznamenalo, že přestali existovat Židé a Řekové. V jejich jednotě ale byly odstraněny bariéry pro vzájemné společenství. Se vši pravděpodobností v době apoštola Pavla existovaly církve smíšené, ale také sbory žido-křesťanské a pohano-křesťanské. Apoštol je ale zjevně vyučoval, že všichni v Kristu náležejí druhým. Napomenutí kompromisního chování apoštola Petra v Antiochii je varováním před herezí zákonicství (Ga 2,11–16). Shrnuto bylo, že kdokoli navštíví některou církev nebo se k určité církvi chce připojit, neměl by být odmítnut na základě kultury.

Významným výsledkem, který ovlivňuje etiku budování eklesiologických útvarů, bylo konstatování, že homogenní jednotka je možná v počátcích evangelizačního působení na určitém místě. Žádná církev ale nesmí trvale zůstat mimo vztah k ostatním církvím a musí dovolit vytvoření přirozené kulturní mozaiky. Pokud to některý sbor neumožní, stává se útvarem tíhnoucím ke hříchu segregace a apartheidu. Z konzultace se ozvala kritika rasového kmenového štěpení v Africe, rasové segregace v Americe, kastového dělení v Indii a ekonomické nespravedlnosti v Latinské Americe. Konzultace nepřehlédla problematiku kultury démonického charakteru a modloslužby. Před těmito extrémny varovala.

Dokument z Pasadeny je příkladem mezinárodní ekumenické spolupráce, při které došlo k vyjasnění stanovisek a byl definován cíl pro zakládání nových sborů, které se z různých počátků mají jednoznačně rozvíjet jako součást Kristova těla – obecné církve. Odmítnuta byla eklesiální úzkoprsost a podtržena krása v církevní různosti a obecnosti. Následný misijní rozvoj potvrdil důležitost budování heterogenních sborů, které jsou schopny asimilovat lidi různých etnik, kultur, jazyků, sociálních skupin. Takové církve jsou eschatologickým společenstvím, které připomíná budoucí „veliký zástup, že by ho nikdo nedokázal sečíst, ze všech ras, kmenů, národů a jazyků, jak stojí před trůnem a před tváří Beránkovou“ (Zj 7,9).

3. Závažné téma: Evangelium a kultura (1978)

Otázka vztahu mezi evangeliem a kulturou se ukázala tak závažná, že jí byla věnována další velká konzultace sponzorovaná Lausannským hnutím pro světovou evangelizaci. Pracovní setkání se konalo ve Willowbank na Bermudách v roce 1978 a výstupní dokument bývá také označován jako Willowbank Report.

Etické aplikace rozsáhlého dokumentu

Silný důraz je položen na kulturní citlivost při zvěstování evangelia. Důraz spočívá na přesné exegezi Písma a misijní hermeneutice. Tím ale ještě odpovědnost zvěstovatele evangelia nekončí. Dalším velmi závažným úkolem je znalost kultury posluchačů. Konkrétně dokument doporučuje aktivní a láskyplný vztah k místním lidem, myšlení v kontextu jejich myšlenkových paradigmat, pochopení jejich světového názoru, naslouchání jejich otázkám, prožívání a nesení jejich břemen a snaha společenství církve reagovat na konkrétní potřeby posluchačů.¹⁷ Doporučena je spolupráce misijních pracovníků s místními křesťany, aby bylo možné se učit kontextualizovat evangelium.

¹⁷ The Willowbank Report on Gospel and Culture. In: STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 88.

Křesťanskou etikou ovlivněný přístup ke zvěstování je ilustrován příkladem kultúrního vztahu k muslimské víře. Citlivost a touha po pravdě vede k ocenění toho, co je v islámu ve shodě s Božím zjevením v Písmu jako např. důraz na jednoho Boha, na obětování pravé bohoslužby Bohu a výslovné odmítnutí modloslužby. Doporučována je transformace, a kde je možné, integrace toho, co je relevantní muslimské bohoslužbě, modlitbě, postu. Též umění, architektury a kaligrafie.

Dokument velmi silně akcentuje křesťanskou pokoru nositelů evangelia. Za klíč k přesvědčivosti evangelia považuje jeho samotného nositele. Zvěstovatelé mají být nositeli křesťanské víry, lásky a svatosti, což představuje zkušenost moci Ducha svatého tak, aby Kristův obraz byl jasněji zrcadlen v jejich charakterech a postojích. Rozsáhlá sekce dokumentu vycházející z textu ve 2K 10,1 („...tiše a mírně po způsobu Kristově“) rozebírá etiku pokorného a citlivého přístupu k druhým lidem. Dokument nepochybně reaguje na mnohé chyby, které se staly v oblasti komunikace evangelia v jiných kulturách a které diskreditovaly evangelium kulturním imperialismem a nadřazováním euro-amerického životního stylu a hodnot. Dokument se přiznává k tomu, co ovlivnilo teologii misie v následujících letech až do dnešních dnů. Jde o rozvinutí Kristovy inkarnace jako základního modelu pro misii církve ve světě. Kristova inkarnace je definována jako nejviditelnější příklad kulturní identifikace v lidských dějinách. Vždyť Boží Syn přišel na svět jako galilejský Žid prvního století. On sám si přál, aby jeho následovníci modelovali jeho misii svými životy.¹⁸ Zmíněn je kenotický přístup Mesiáše podle Fp 2, který zdůrazňuje opuštění slávy nebe, pokoření se a identifikaci s lidstvem.

Morální standardy a kulturní praktiky

Celá závěrečná kapitola dokumentu „Kristus a kultura“ se dotýká etiky misie. Křesťan se nemá lišit od druhých lidí svou kulturou, ale především tím, že se podobá Kristu. Kultura není nikdy statická a postupně se mění. Na základě předběžných studií z různých míst světové misie se konzultace přiklonila k definování čtyř kategorií etických nároků na konvertity. Do první kategorie byly zařazeny praktiky, kterých by se měl nový konvertita hned zříct, protože nejsou slučitelné s evangeliem (např. modloslužba, vlastnění otroků, okultismus, lovení lebek, krevní msta, rituální prostitute a každá diskriminace založená na rase, barvě pleti, třídě a kastě). Do druhé kategorie jsou zařazeny etické požadavky, jejichž porušení může být nějakou dobu tolerováno a očekává se, že postupně vymizí (systém kast, otroctví, polygamie). Třetí kategorie se dotýká především manželských tradic (např. pokrevní příbuzenství, na které církve nemají stejný pohled). Čtvrtou kategorií jsou tzv. adiafora – věci indiferentní, které se vztahují spíše ke zvykům a nedotýkají se přímo křesťanské etiky (např. jídlo a stolování, zvyky při koupání, formy veřejného pozdravu opačných pohlaví, péče o vlasy a styl oblékání).

Etiky misie se dotýká i pokus o definici kritických střetů mezi Kristem a kulturou ve věcech morálky. Jde zvláště o nelidské praktiky, které je třeba ihned po konverzi odmítnout (např. kanibalismus, zabíjení vdov, zabíjení novorozeňat, otcovražda). Nepřímá setkání Krista a kultury jsou viděna v kontaktu s různými zvyky uzavírání a udržování manželství, iniciačními rity, slavnostmi a hudebními oslavami zahrnujícími písně, tanec a různé hudební nástroje.¹⁹ Doporučeno je, aby řada tzv. nepřímých

¹⁸ „...Jako mne poslal Otec, tak já posílám vás“ (J 20,21 a 17,18).

¹⁹ Příklady jsou vzaty ze seznamu pocházejícího z misijního působení na Fiji v 19. stol.

setkání křesťanské etiky s místní kulturou byla pozorně zkoumána, zbavena nečistých elementů a naplněna křesťanským významem. Staré zvyky mohou dostat novou symboliku. Např. starý tanec se může stát oslavou nového požehnání a stará umění mohou sloužit novým účelům. Účastníci konzultace si tuto inkulturaci evangelia zdůvodnili starozákonním příkladem mečů, které jsou překovány na radlice.²⁰ Celkový postup je viděn v návaznosti na Lausannský závazek z roku 1974, který v 10. paragrafu podtrhuje: „Evangelium nestaví jednu kulturu nad druhou, ale hodnotí všechny kultury podle vlastních kritérií pravdy a spravedlnosti a v každé z nich prosazuje morální hodnoty.“²¹ Významný Willowbank Report o evangeliu a kultuře zde zdařile navazuje na nastoupený vývoj evangelikálních misijních dokumentů, které v době morálního relativismu nechtějí vyklízet pozici a potvrzují, že biblicky zakotvené absolutní hodnoty zůstávají. Zároveň ale doporučují místním církvím rozlišovat, kde jde o přímé setkání Krista a kultury, kterou je třeba odmítnout, a kde jde o setkání nepřímé, kde je možno transformovat, přeznačit či postupně změnit. Velkou změnu oproti misii první poloviny 20. století představuje opakovaný důraz na rozlišování mezi Písmem a kulturou. Zvláště zdůraznění adiafor vede k misii, která neruší místní kultury, jež nestojí v přímém protikladu k biblické etice, a nebojuje proti nim.

Za zmínku stojí také aplikace těchto principů nejen na země „třetího světa“, ale také na západní svět. Jasně je řečeno, že primitivní kanibalismus byl v západních zemích nahrazen sociální nespravedlností pohlcující chudé, zabíjení vdov útlakem žen, zabíjení dětí bylo nahrazeno potraty, zabíjení starých lidí zanedbáním péče o seniory, kmenové války se transformovaly do podoby válek světových a rituální prostituce do sexuální promiskuity.²²

Dokument vyzývá nejen konvertity, aby odmítli zlo ve své kultuře. Výzva míří také k církvím, aby poctivou teologickou prací odhalovaly negativní charakteristiky jednotlivých kultur a pracovaly na změně ve společnosti.

4. Zpráva z Glenn Eyrie ohledně evangelizace mezi muslimy (1978)

Dokument z roku 1978 je historickým milníkem v misii mezi muslimy. Jedná se o konferenci severoamerických teologů, která byla sponzorována lausannským hnutím a organizací World Vision International. I tato konference se konala v návaznosti na podněty Lausannského kongresu. Patrně poprvé zde dochází ze strany amerických teologů evangelikálního hnutí k vyznání vin a k nastolení nového vztahu k muslimům. Dokument klade závažné otázky po vztahu Američanů k muslimům. Je konstatováno jistě přezírání islámské kultury a velmi malá znalost islámu mezi misijními pracovníky zvláště v oblasti evangelizace. Vyznáván je nedostatek lásky k muslimům, pýcha, etnocentrismus a absence dialogu. Důraz je položen na potřebu respektu vůči muslimům. Dokument vyzývá k holistickému pojetí evangelia, které bude zahrnovat jak proklamaci, tak i sociální akci.

²⁰ Iz 2,4: „I překují své meče na radlice, svá kopí na vinařské nože.“

²¹ In: *Zásady Církve bratrské*. Oliva, Praha 1997, s. 37.

²² SROTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 108.

Dokument z Glenn Eyrie (Colorado Springs) zápasí se zcela zásadní otázkou, zda misionáři nepředkládají muslimům schematicky „západního“ Ježíše. Jsou uváděny „case studies“, které naznačují hlubokou kontextualizaci, kdy je v muslimském světě předkládán Ježíš „východní“, spojený se semitskou kulturou. Tento velký posun v pojetí evangelizace mezi muslimy byl nepochybně způsoben účastí misionářů z muslimských zemí, kterým se podařil ponor do myšlení lidí žijících v muslimských zemích. Dokument odmítá triumfalismus a pozoruhodným způsobem předkládá cestu kříže, cestu pokory a utrpení.

Není divu, že zmíněná konference byla přelomem i pro etiku misie v muslimských zemích. Objevuje se distance od kulturního imperialismu v době západní politické dominance. Důrazně je odmítnut proselytismus a akcentována je náboženská svoboda. Jak křesťané, tak muslimové v různých částech světa potřebují chránit svou lidskou důstojnost, žít své náboženství a šířit svoji víru.²³ Prosazování zásady plného práva „přesvědčit a být přesvědčen“ neznamená, že konference zapoměla na tvrdou realitu zákona o odpadnutí od víry, tak jak je praktikován v řadě muslimských států. Zmíněna je tvrdá diskriminace, násilí proti lidem, proti budovám křesťanských církví a organizací a rovněž utrpení utlačovaných. Konference vyzývá k modlitbám za přiblížení muslimských států ke Všeobecné deklaraci lidských práv.

Je možné shrnout, že zmíněná konference významně přispěla k misijnímu obratu ve vztahu k muslimům a položila nový důraz na studium Koránu a hlubší znalost společných a rozdílných témat ve srovnání s Písmem svatým. Ke studiu byly předloženy shody islámu a křesťanství a jejich teologické rozdíly. Doporučené změny se dotkly způsobů komunikace s muslimským světem. Nejen pochyb o tom, že na mnohé navázala teologická učiliště, jak je možné dokumentovat z jejich studijních osnov a z rostoucího množství článků a knih ohledně islámu nejen v Severní Americe, ale v celém světě.

5. Evangelikální závazek k jednoduchému životnímu stylu (1980)

Dokument o evangelikálním závazku k jednoduchému životnímu stylu z roku 1980 dodnes slouží jako inspirativní předloha pro katechezi v církvi i v zahraniční misii. Konzultace se konala v anglickém Hoddesdonu a byla svolána lausannským hnutím i teologickou komisí Světové evangelikální aliance se zaměřením na etiku a společnost. Ukázalo se, že podobný dokument dosud evangelikální hnutí postrádalo. Křesťané Západu i Východu jsou stále ohrožováni materialismem a často konzumují více potravin, energie, surovinových zdrojů, než potřebují. Z tohoto důvodu dochází k destrukci životního prostředí, k plýtvání a zároveň ke hromadění majetku. To vše má za následek bídu chudých, kteří trpí jako důsledek tohoto zla.

Důkladně teologicky koncipovaný dokument vychází ze stvořitelského řádu a mandátu hospodaření se svěřeným světem. Dokument obsahuje velmi silný etický apel na bohatou část světa. Dokument prohlašuje, že „nedobrovolná chudoba je přestupkem proti Boží dobrotě.“²⁴ Vždyt Bible poukazuje na bezmocnost chudých, kteří se

²³ The Glenn Eyrie Report. In: STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 132.

²⁴ An Evangelical Commitment to Simple Lifestyle. In: STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 144.

často nemohou chránit. Biblický apel volá k zodpovědnosti všechny vládcy, aby použili svou moc k obraně chudých, a ne k jejich vykořisťování.

Dokument ale nezůstává jen u obecných tvrzení. Jeho apel se obrací k jednotlivým křesťanům a církvím a vyzývá k jednoduchému životnímu stylu. Ježíš přece vede ke svatosti, pokoře, jednoduchému životnímu stylu a spokojenosti. Na základě Kristova evangelia jsou odhalovány hříchy ve vztahu k penězům a hromadění majetku. Protože je na světě tolik chudých, hladovějících a hladem umírajících, jiný než jednoduchý životní styl je neobhajitelný. Každý člověk je v dokumentu vyzván, aby ve své etické zodpovědnosti před Bohem učinil revizi svých příjmů a vydání. Je třeba zvážit, zda neutráčíme a nespotřebováváme víc, než je třeba, a nepropadáme módě v oblékání, bydlení, stravování tak, že spotřebováváme peníze, energetické a surovinové zdroje a čas. Opět je zmíněn Lausannský závazek, který připomněl šok při uvědomění si chudoby milionů lidí a nespravedlnosti, která to způsobila.

Dnes působí závazek k jednoduchému životnímu stylu jako aktuální etická výzva k moudrému hospodaření v době hospodářské krize, která nejvíce opět zasahuje nejchudší obyvatele jednotlivých států. Dokument se nesoustřeďuje zdaleka jen na charitativní akce. Velmi silně se dotýká spravedlnosti a politiky. Řešení vykořisťování jednotlivců, organizací i celých států vidí ve strukturálních změnách. Křesťanská církev má být nevyhnutelně zapojena do politiky a usilovat o změny.

Výchozí pozice modlitby za změny ve společnosti je doplněna výzvou k etické a politické výchově křesťanů. Na to mají navazovat konkrétní akce. Někteří křesťané mohou být podle svých charismat povoláni do vysoké politiky, ale všichni křesťané musí na svém úseku pracovat na vytvoření spravedlivější a zodpovědnější společnosti. Etická zodpovědnost nemá být náhradou povolání k evangelizaci. Zodpovědný a jednoduchý životní styl nemá být oddělen od zvěstování evangelia. Naopak takový životní styl je doporučením evangelia. Kritika se dotýká západního světa, který často ztratil důvěru ‚třetího světa‘ svým důrazem na luxus, pohodlnost, materialismus a překypující bohatství.

Celý dokument je zakončen eschatologickou perspektivou, která je motorem k jednoduchému životnímu stylu a svobodě k misii. Ukazuje se, že etika životního stylu ovlivňuje spiritualitu a křesťanskou angažovanost.

6. The Thailand Statement (1980)

V roce 1980 se konala v Thajsku (Pattaya) početná konference Lausannského hnutí pro světovou evangelizaci. Desetidenní konference se zúčastnilo osm set delegátů, kteří reprezentovali mnoho národů a širokou rozmanitost kultur. Konference se zaměřila právě na evangelizaci, její důležitost, srozumitelnost poselství a způsoby předávání evangelia. Etiky misie se dotklo několik částí konferenčního programu. Do popředí vystoupila eklesiologická role místní církve jako hlavního nástroje evangelizace.²⁵ Opět se objevila slova pokání za různé postoje minulosti a mnozí řečníci formulovali výzvy ke změně osobních postojů. Zaprvé byl silný důraz položen na lásku k těm, kterým jdeme sloužit. Jako příklad a vzor skutečné lásky byla do popředí postavena Boží

²⁵ The Thailand Statement. In: STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 160.

láska v Kristu, která se s námi identifikovala v našem kontextu. Z toho byl artikulován silný apel na lásku, která je spojena s identifikací s lidmi, kterým jdou křesťanští pracovníci sloužit.²⁶

Jako druhý důraz zazněla potřeba pokory. Řada konferenčních příspěvků ukázala, že rezistence mnoha lidí na evangelium je chybou křesťanů. Imperialismus, otroctví, náboženské pronásledování, rasová pýcha, předsudky, kulturní necitlivost a lhostejnost ve vztahu k těm, kteří jsou v nouzi a bezmocnosti. Tyto problémy jsou velkými překážkami pro mnoho lidí a odrazují je od křesťanské víry.²⁷

Třetím etickým důrazem byla integrita evangelistů. Svědectví ztrácí důvěryhodnost, pokud je v protikladu s životem nositele evangelia či jeho životním stylem. Světlo bude svítit, pouze když druzí budou vidět naše dobré skutky (Mt 5,16). Mluvit o Ježíši je třeba s integritou života, abychom se mu podobali.²⁸

Čtvrtým důrazem bylo podtržení pneumatologie ve službě nositele evangelia. Evangelizace velmi často zahrnuje střet mocí. V konverzi člověka se potvrzuje, že Kristova moc je větší a že může osvobodit zajatce moci zla. Nestačí strategie a organizace. Je zapotřebí horlivě prosit za moc Ducha svatého.

Početně navštívená konference o evangelizaci se také na pět dní rozdělila do sedmácti sekcí. Z nich bylo publikováno sedmnáct výstupů, které zahrnují důrazy a přístupy pro evangelizaci mezi jednotlivými skupinami a kulturami, jako jsou například migranti, Židé, sekularisté, marxisté, muslimové, hinduisté, buddhisté, chudí ve velkých městech a formální křesťané lidových církví. Výstupy jsou shrnuty v kompendiu „How Shall They Hear?“²⁹

7. Evangelizace a sociální zodpovědnost (1982)

V roce 1982 se v Grand Rapids konala významná mezinárodní konzultace na téma „Evangelizace a sociální zodpovědnost: Evangelikální závazek“. Obsáhlý dokument z této konzultace je nepochybně největším a nejzřetelnějším přiznáním světového evangelikálního hnutí k holistickému přístupu v misii. Aniž by měla být umenšována role a důležitost evangelizace, konzultace biblickým způsobem zdůvodnila nepostradatelnost sociální akce, diakonické služby. Je třeba si uvědomit, že tato konzultace se konala dva roky po konferenci komise pro misii a evangelizaci Světové rady církví v Melbourne (1980) s názvem „Your Kingdom Come“ a po konzultaci Lausannského hnutí o evangelizaci v Pattaya, Thajsko. Zatímco konference SRC v Melbourne pod vlivem bolesti současného světa pouze konstatovala důležitost zvěstování, ale zaměřila se na bídu chudých, hladových a pronásledovaných, evangelikální konzultace v Thajsku si také uvědomila bolest chudých, ale důraz na zvěstování cele převládá. Určitý počet evangelikálních teologů a pracovníků navštívil obě konference a přijal určitou naději z obou setkání. John Stott připomíná, že pročtení dokumentů obou konferencí zřetelně potvrzuje jejich společný základ.³⁰

²⁶ Ibid. s. 160.

²⁷ Srov. ibid. s. 160.

²⁸ Ibid. s. 161.

²⁹ „How Shall They Hear“, sborník příspěvků publikovaný po konzultaci LCWE. Jednotlivé výstupy z pracovních skupin byly publikovány jako *Lausanne Occasional Paper* (LOP) pod čísly 5–23.

³⁰ Srov. STOTT, J. (ed.) ibid., 1996, s. 169.

Konzultace LCWE o vztahu evangelia a sociální zodpovědnosti byla logickým návazáním na konferenci, z níž jedna se zaměřila na evangelizaci a druhá na sociální akci. Cílem konzultace v Grand Rapids bylo teologické vyjádření integrity evangelizace (*kérygma*) a sociální zodpovědnosti (*diakonia*) v misi. Není pochyb o tom, že výsledný dokument připravený teology ze všech světadílů a nejrůznějších konfesí se pokusil o spojení toho, co je jednotné napříč biblickým kánonem, a přitom v praxi církve bývá hluboce rozděleno. Jsou sbory a církve, které se zaměřují výhradně na evangelizaci a někdy až pohrdají sociální službou. Je ale i druhá skupina, která významně rozvíjí sociální akce a hrubě opomíjí evangelizaci, a dokonce ji považuje za přežitek minulosti v době pluralismu. Ve světové ekumeně se vžilo v minulosti schematické paradigma, jež automaticky považovalo evangelikální církve a skupiny za propagátory evangelizace, kteří podceňují a někdy až opovrhují diakonií. Světová rada církvi byla zase v evangelikálních kruzích představována jako spolek těch, kteří podporují revoluce a sociální akce a opovrhují evangelizací. Není pochyb o tom, že extrémní a teologické výstřelky se objevovaly na obou stranách. Často výsledné dokumenty těchto grémií dávaly tradičnímu rozdělování zapravdu. Konzultace v Grand Rapids si položila za cíl smíření extrémů a nalezení jednoty mezi evangelizací a sociální službou.

Konzultace konstatovala, že tři miliardy lidí neměly příležitost slyšet evangelium. Téměř jedna miliarda lidí žije v hrozných podmínkách hladu a útlaku a jsou jim upírány základní lidské potřeby. K tomu všemu celé lidstvo je ohroženo přelidněním, vykořisťováním neobnovitelných zdrojů energie, ničením životního prostředí, násilím ve společnosti, válkami a vsudypřítomným ohrožením lidstva nukleárním holocaustem.³¹ Účastníci se shodli, že pouze evangelium může proměnit lidská srdce a nic jiného nečiní lidi více humánní než evangelium. Proto není možné zastavit verbální proklamaci evangelia. K evangelizaci ve světě ale věřící lidé musejí být hluboce zapojeni do služby pomoci, rozvoje a zápasu za spravedlnost a mír.

Také výsledný dokument konzultace se mohl opřít o Lausannský závazek v § 5. Křesťanská sociální zodpovědnost:

Vyznáváme, že Bůh je jak Spasitelem, tak i Soudcem všech lidí. Proto bychom měli sdílet jeho starost o spravedlnost, smíření v celé lidské společnosti a o osvobození člověka z každého útlaku. Protože je lidstvo stvořeno k obrazu Božímu, každý člověk bez ohledu na rasu, náboženství, barvu pleti, kulturu, sociální postavení, pohlaví či věk má vnitřní důstojnost, pro niž má být předmětem úcty a služby, nikoli vykořisťování. Proto vyjadřujeme lítost nad tím, co jsme zanedbali, a také nad tím, že jsme evangelizaci a sociální zájem někdy považovali za vzájemně se vylučující činnosti. Přestože smíření člověka s člověkem není smíření s Bohem, sociální působení není evangelizací, politické osvobození neznamená spásu, vyznáváme, že k naší křesťanské povinnosti patří evangelizace a společensko-politický zájem. Obojí je nutné k vyjádření našeho učení o Bohu a o člověku, o naší lásce k bližnímu a o naší poslušnosti Ježíše Krista. Poselství o spasení zároveň obsahuje odsouzení každé formy odcizení, útisku a diskriminace. Neměli bychom se bát napadat zlo a nespravedlnost, kdekoli se projeví. Když člověk přijme Krista, je znovuzrozen do jeho království a musí se snažit na jeho spravedlnost nejen ukazovat, ale také ji rozšiřovat uprostřed nespravedlivého světa. Spasení, které jsme dostali, nás má proměňovat ve všech našich osobních a sociálních povinnostech. Víra bez skutků je mrtvá.

³¹ Srov. *ibid.* s. 177.

Na tato slova bylo možné navázat a nově definovat, že Bůh biblického zjevení je Bohem, který miluje spravedlnost a nenávidí zlo. Je také Bohem milosrdenství, pečující o potřebné, koná spravedlnost pro utlačované a dává jídlo hladovým. Hospodin propouští zajaté a otvírá oči slepých. Také Ježíš reflektuje lásku Boha Otce, smilovává se nad hladovými, nemocnými, zarmoucenými a vyvrženými. Není divu, že jedním ovocem Ducha svatého je láska (Ga 5,22). Duch svatý dává lidem citlivé a soucitné svědomí a vede je k humanitární pomoci a zápasu o spravedlnost. Konzultace nalezla trinitární bázi pro sociální zodpovědnost právě tak jako pro evangelizaci.

Dokument sleduje i historický vývoj pochopení evangelizace a sociální zodpovědnosti a vzápětí se vrací k tragickému rozdělování na probuzenecké a evangelikální křesťany se zájmem o evangelizaci a tzv. liberální křesťany angažující se v sociální práci. Všichni ti, kteří uctívají v bohoslužbě Otce, Syna i Ducha svatého, musejí svou bohoslužbu vyjádřit jak sociální službou, tak evangelizací.³² Jestliže ve službě Ježíše Krista nelze oddělit proklamaci evangelia a službu, potom nesmíme toto dvojí oddělit ani my. Místo soupeřivosti mezi evangelizací a diakonií musí nastoupit jejich partnerství a spolupráce.

Eticky závažné místo ve výsledném dokumentu se objevuje v definici spásy. Přijetí spásy v Kristu je viděno jako začátek nového života. Spása ale pokračuje ve vytváření nového společenství. Konzultace konstatovala, že Starý zákon ani Nový zákon nepředkládají spásu jako čistě individualistický koncept.³³ Bůh povolává k sobě lidi různých ras a kultur, spojuje je dohromady svou velkolepou smlouvou. Členové této nové společnosti nemohou mezi sebou tolerovat žádné bariéry. Spása zahrnuje také nový svět, který Bůh jednou uskuteční. Proto je možné se těšit nejen na vykoupení a vzkříšení těla, ale také obnovu celého stvořitelského řádu, který bude již zbaven rozkladu, bolesti a smrti (Ř 8,18–25). Spása v tomto pojetí má tři dimenze: osobní, sociální a kosmickou. Konzultace se sjednotila, že terminologie spásy nebude užívána tam, kde není Kristus vyznáván a přijímán. Zde se projevuje polemika s některými proudy (např. s teologií osvobození), kde by za spásu označili účast lidí v revoluční sociální akci.

Dokument překvapivě silně akcentuje sociální akce včetně politické diakonie. Je konstатовáno, že Ježíš nezamýšlel vytrhnout své učedníky ze světa, aby ochránil jejich svatost, ani nechtěl, aby ztratili svou svatost v přizpůsobení se světu. Chtěl, aby jeho učedníci pronikali do světa a přitom zachovali svou odlišnost.

Přestože konzultace oddělila několik dní pro teologickou diskusi, vše bylo zaměřeno na konkrétní aplikaci v misi církve. Podnětné bylo ujasnění sociální služby a sociální akce. Do oblasti sociální služby byla zařazena humanitární práce, filantropická aktivita, služba jednotlivcům a rodinám, služba milosrdenství. Do kategorie sociální akce bylo zařazeno odstranění příčin lidské nouze, politická a ekonomická aktivita, snahy po transformaci struktur společnosti a zápas za spravedlnost. To vše svědčí o překonání časté dichotomie, kdy někteří křesťané preferují evangelizaci a podceňují sociální zodpovědnost a jiní to činí opačně. Konzultace dospěla k překonání dichotomie služby na základě biblického studia. Vždyť o Ježíši je řečeno, že „procházel městy a vesnicemi a přinášel radostnou zvěst o Božím království“ (L 8,1) a že „procházel

³² Srov. STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 178.

³³ *Ibid.* s. 185.

zemí, všem pomáhal a uzdravoval všechny...“ (Sk 10,38). Obojí je způsobem služby po Kristově vzoru. Dnešní evangelista se snaží objevit pocítované potřeby, jako je např. pocit viny, nedostatek sebeúcty, zklamání ze života, hlad po transcendentnu, nedostatek vzdělání, sociální represe nebo démonická aktivita. Podobně v sociální oblasti naráží služba na deficit, jako je hlad, nedostatečné oblečení, bydlení a zdravotní péče. V oblasti psychické to bývá úzkost, odcizení a emocionální nevyrovnanost a v oblasti ekonomické lidi sužuje chudoba, analfabetismus, nezaměstnanost.³⁴

Poměrně velkou diskusí na konzultaci vyvolala otázka, kdo je za kterou oblast zodpovědný. Všichni souhlasili, že k osobní evangelizaci patří osobní sociální služba. Každý křesťan by nějakým způsobem měl být angažován v obojím podle svých obdarování a příležitostí. V diskusi se postupně ujasnilo, že také místní církve a jednotlivý sbor má nevyhnutelnou zodpovědnost před Bohem za přinášení evangelia lidem, kteří žijí a pracují v sousedství. K tomu by měla patřit i angažovanost v sociálních potřebách. Diskuse se dále týkala angažovanosti celých regionálních skupin sborů a paracírkevních organizací.³⁵ Konzultace považovala tato seskupení a organizace za nepostradatelnou část křesťanské služby, zvláště při zaměření na speciální aktivity, které nejsou v možnostech jednotlivých církví.

Pokud jde o sociální akce většího rozměru, je jasné, že tam ke změnám nestačí aktivita jednotlivce či místní církve. Konzultace doporučila křesťanům formování nebo připojení k různým skupinám a hnutím, která se zaměřují na specifické potřeby společnosti. Tyto společnosti mohou uskutečnit řádný průzkum situace a připravit strategii pro vhodnou akci. Konzultace také vyzvala křesťany, aby se podle potřeby zodpovědně podíleli na práci politických stran (podle své volby), odborových svazů, obchodních společností a podobných hnutí. Uvnitř těchto větších seskupení je možné formovat křesťanské skupiny, které se budou podporovat a společně se radit. Dokument v této souvislosti otevřeně poukazuje i na nebezpečí politické angažovanosti, která se může projevit v církvi jistým rozdělením i ztrátou členů. Dokument „Evangelizace a sociální zodpovědnost“ potvrdil, že diskuse o těchto etických otázkách není pragmatická, ale je teologická. Ukázalo se, že v ekumenickém složení vystupovalo do popředí rozdílné eklesiologické pojetí a zvláště vztah státu a církve. Postupně se v diskusi vyprofilovaly tři pozice, které vycházejí z kořenů reformace. Někteří vidí Boží království v opozici k pozemským královstvím a podporují svědectví křesťanské komunity mimo politická seskupení. Jiní vidí Boží království jako oddělené od politických institucí a vyzývají křesťany, aby se zapojili do těchto institucí jako občané a řídili se křesťanskými etickými principy. Třetí tradice vidí Boží království jako pronikající a transformující politickou říši. Tato skupina podtrhuje, že politické zapojení přináší ke svědectví nejen jednotlivých křesťanů, ale celých skupin a dokonce církví.³⁶ Tato diskuse byla relevantní i pro evangelizaci. Lidská srdce bývají otevřena pro evangelium, když lidé vidí,

³⁴ Srov. STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 197.

³⁵ „Para-church organization“ je termín užívaný pro nejrůznější křesťanské organizace, které pracují samostatně v určité službě a nejsou přímo součástí církve. Sem patří mnoho misijních organizací, které se specializují na konkrétní službu např. v zahraničí, mezi jednotlivými generacemi či kulturními skupinami. Např. Lausannský výbor pro světovou evangelizaci je příkladem paracírkevní ekumenické organizace.

³⁶ Srov. STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 199.

že církev pečuje nejen o duši, ale o celého člověka. Lidé někdy oceňují poznání, že evangelium o smíření s Bohem na Kristově kříži pokračuje i aktivitou milosrdenství a spravedlnosti v situacích dnešních dnů.

Pro místní církev konzultace podtrhla důležitost přímlyvných modliteb, lásky, vyučování, duchovní moci, povolání ke službě, pracovních skupin a finančních zdrojů. Eticky naléhavou se ukázala potřeba redistribuce finančních zdrojů mezi křesťany z bohatých a chudých národů a zemí. Ospravedlnit nelze život v nadbytku s vědomím, že jinde jsou ti, kteří trpí extrémní chudobou, či dokonce umírají hladu.

Pozoruhodné je, že konzultace nezapomněla ani na církev, která žije pod tyranii útlatku. Konkrétně se v roce 1982 jednalo o církve utlačované marxistickými, muslimskými a ultrapravicovými režimy. Zmíněny jsou ale i církve utlačované jinými církvemi, které jsou spojeny se státem. Konzultace pojmenovala tři nebezpečí, která ohrožují utlačovanou církev. Jedním je konformita – přizpůsobení evangelia k převažující ideologii (saduceismus). Druhým je boj – ztráta identity užíváním světských zbraní (zélóťství). Třetím je útěk před zodpovědností, uzavření se do ghetta, popření svého povolání (esejci). Církvím pod perzekucí bylo doporučeno pěstovat konzistentnost, lásku, svědectví, solidaritu a nést utrpení.³⁷

Dokument „Evangelizace a sociální zodpovědnost“ se ukázal jako velmi důležitý a pro některé evangelikální křesťany přelomový. Úspěšně se pokusil biblicky řešit otázku známé polarizace mezi evangelizací a sociální zodpovědností. Ukázala se v něm inkarnační teologie misie, která začala postupně ovlivňovat misijní působení dalších církví. Kristův příklad v oblasti proklamace evangelia a zároveň jeho služba slabým, nemocným, hladovým začala být znovu příkladem pro misijní působení. Konzultace také přispěla k rozšíření soteriologie, která nebyla chápána pouze v užším smyslu jako spása duše jednotlivce, ale začala být šířeji chápána v aplikaci na spásu ze zla ničícího životy mnohých v pozemském životě. Není pochyb o tom, že pro určitou skupinu křesťanů byl tento dokument určitým problémem a nepochybně přispěl k tomu, že některé fundamentalistické proudy Západu se začaly distancovat od světového evangelikálního hnutí.

8. Manilský manifest (1989)

V roce 1989 se konal významný celosvětový evangelizační kongres v Manile, navazující na Lausanne, a proto nazývaný Lausanne II. Přes tři tisíce delegátů ze sto sedmdesáti zemí přijelo navázat na Lausannský závazek a promýšlet evangelizaci na základě hesla „Zvěstujte Krista, dokud nepřijde“ a „Výzva celé církvi k nesení evangelia do celého světa“. Tato témata byla vytyčena na základě „Velkého poslání“, ve kterém Ježíš pověřil učedníky úkolem hlásání až do posledních končin země (Mt 28,16–20). Výsledkem desetidenního kongresu bylo přijetí rozsáhlého dokumentu nazvaného Manilský manifest.³⁸

³⁷ Srov. STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 206nn.

³⁸ Např. srov. in: STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 225–248.

Obsáhlý Manilský manifest začíná jednadvaceti prohlášeními, z nichž v první části převažují věroučné výpovědi. Z hlediska etiky misie je třeba zmínit 7. prohlášení, které se dotýká mezináboženského dialogu. Je podtrženo, že jiná náboženství a ideologie nejsou alternativními cestami k Bohu. Další prohlášení se soustřeďují na sociální službu a vyzývají k prokázání Boží lásky v péči o ty, kteří postrádají spravedlnost, důstojnost, stravu a přístřeší. Odmítnuta je každá nespravedlnost, útlak individuální i strukturální. Silně je zdůrazněna také stránka duchovního boje proti mocnostem. Dalším vyhlášením je výzva k překonání rasových, genderových a třídních bariér. Nepřehlédnutelnou je výzva k životu svatosti a lásky, bez nichž svědectví ztrácí důvěryhodnost. Každý sbor je vyzýván, aby se obrátil směrem ke komunitě, ve které žije, a mohl tak rozvíjet evangelizační a sociální zodpovědnost. Církev a misijní společnosti jsou vyzývány ke spolupráci, aby nedocházelo k rivalitě a duplikaci. Silný důraz byl položen na studium společnosti, aby se lépe rozumělo jejím strukturám, hodnotám a potřebám a aby byla vyvinuta vhodná strategie misie. Otevřeně byla vyjádřena solidarita s těmi, kteří trpí pro evangelium. Na tuto možnost se ale musí připravovat celá globální církev. Je nezbytné pracovat ve prospěch náboženské a politické svobody. V závěru prohlášení se objevuje známá teze o Božím povolání celé církve k nesení celého evangelia, celému světu.

Pokud jde o teologii sociální zodpovědnosti, manifest navazuje na konzultaci z Grand Rapids. Evangelizaci dává logickou prioritu, aby lidé dostali příležitost přijmout Ježíše Krista jako Pána a Spasitele. Ježíš ale pouze nezvěstoval království, nýbrž také sám jeho přítomnost prokazoval činy milosrdenství a moci. Církev je proto povolána, aby integrovala slova a skutky. Proklamace království si žádá také prorocké odmítnutí eticky nepřijatelných činů, jako je např. destruktivní a instituční násilí, politická korupce, všechny formy vykořisťování lidí a země, přerušení těhotenství, distribuce drog a zneužívání lidských práv.³⁹ Dále se objevuje zmínka o břemenu dluhu zemí „dvoutřetinového světa“. Miliony lidí v těchto zemích jsou ponechány v nelidských podmínkách přesto, že nesou v sobě Boží obraz tak jako jiní. Biblické evangelium má své nevyhnutelné sociální důsledky. Skutečná misie musí být inkarnační, což znamená pokorný vstup do světa jiných lidí, identifikace s jejich sociální realitou a s jejich zármutkem a utrpením.⁴⁰

Novou věcí v manifestu je zařazení charakteristiky moderního světa. Je sledován přínos i nebezpečí industrializace a nových technologií. Zmíněn je sekularismus, který zdevastoval víru tím, že Boha a vše nadpřirozené učinil pro mnoho lidí něčím bezvýznamným. Také urbanizace pro mnohé dehumanizovala život. Větší sekce je věnována pronásledování pro víru. Ježíš řekl: „Jestliže pronásledovali mne, i vás budou pronásledovat“ (J 15,20). Ježíš dokonce připomněl, že se mají radovat z pronásledování, protože podmínkou úrody je smrt.⁴¹ I v dnešní době je mnoho mučedníků víry. Kongres v červenci 1989 vyjádřil naději, že *glasnost* a *perestrojka* přinesou náboženskou svobodu

³⁹ Srov. STOTT, J. (ed.) *ibid.*, 1996, s. 236.

⁴⁰ *Ibid.* s. 237.

⁴¹ „Amen, amen, pravím vám, jestliže pšeničné zrno nepadne do země a nezemře, zůstane samo. Zemře-li však, vydá mnohý užitek“ (J 12,24).

Sovětskému svazu a národům východoevropského bloku. Zároveň byla vyjádřena naděje, že také muslimské a hinduistické země budou otevřenější pro evangelium a že budou překonány hrozné důsledky čínské kulturní revoluce.

Etiky misie se týká konstatování Manilského manifestu, že v žádném případě se nesmějí opakovat nečestné způsoby evangelizace. Evangelium má být s druhými sdíleno otevřeně a posluchači mají mít plnou svobodu učinit své vlastní rozhodnutí. Má zde být také citlivost pro lidi jiných náboženství a věr. Jejich konverze ke křesťanství nesmí být vynucována. Křesťané přejí náboženskou svobodu všem včetně náboženských minorit. Citována je Všeobecná deklarace lidských práv, která definuje náboženskou svobodu jako vyznávání, praktikování a propagování náboženství.

Manilský manifest nepřináší v oblasti etiky misie mnoho nového. Jeho formulace ale měly velkou váhu, protože se jednalo o výstup z velkého celosvětového ekumenického shromáždění.

9. Závazek z Kapského města (2010)

Za dvacet jedna let po Manile, tedy Lausanne II, se konal Lausanský kongres v Kapském Městě. Mnohé z toho, za co se bojovalo v 80. a 90. letech, se již stalo samozřejmostí. Většina evangelikálního hnutí se vedle evangelizace zapojila do sociální zodpovědnosti a snažila se obě integrovat. Rozpadl se východní blok a mnoho národů dostalo novou samostatnost. Na druhou stranu se v globálním světě přistříly vztahy mezi různými náboženstvími a začaly probíhat boje proti terorismu, který byl spojen s Irákem, Afghánistánem a některými arabskými zeměmi. V roce 2010 se do Kapského města sjelo čtyři tisíce dvě stě vedoucích pracovníků evangelikálního hnutí ze sto devadesáti osmi zemí a další tisíce se zúčastnily kongresu prostřednictvím internetu. První část obsáhlého dokumentu byla připravena o rok dříve teologickou komisí LCWE pod vedením anglikánského teologa Christophera J. H. Wrighta, který je vedoucím této sekce.⁴² Druhá část vznikala v předstihu na regionálních konferencích, které tak připravily agendu kongresu. To vše bylo diskutováno a pracovní skupina pod vedením Ch. Wrighta vše redigovala do jednoho dokumentu. Snahou bylo, aby to, co křesťané společně věří, mělo svůj dopad na praxi, po vzoru epistol apoštola Pavla.

První část padesátistránkového dokumentu se zaměřuje na biblický půdorys celého závazku. Kromě jasných biblických kontur je možné si všimnout důrazu na kvalitu křesťanského života, která je v souladu s Písmem. Životní styl podle biblického vzoru obsahuje spravedlnost, soucit, pokoru, integritu, pravdivost, sexuální věrnost, štědrost, laskavost, sebezapření, pohostinnost, šíření pokoje, vzdání se pomsty, činění dobra, odpuštění, radost, spokojenost a lásku.⁴³ Oproti starším dokumentům je připojena část, která se věnuje Božímu stvoření. Jasně zaznívají slova o etické odpovědnosti za stvoření: Země je Pánova i vše, co je na ní. Země je vlastnictvím Boha, kterého milujeme a chceme poslouchat. Pečujeme tedy o zemi, protože náleží tomu, koho milujeme.⁴⁴ Ekologická odpovědnost a péče o Boží stvoření je v dnešním světě důležitou etickou výzvou všem křesťanům a stala se pevnou součástí misie církve.

⁴² Christopher J. H. Wright je nástupcem Johna Stotta a mezinárodním ředitelem Langham Partnership International. Je známým starozákonníkem a specialistou na etiku misie.

⁴³ www.lausanne.org/ctcommitment s. 13.

⁴⁴ Srov. www.lausanne.org/ctcommitment s. 14. Jsou připomenuty citáty ze Ž 24,1 a Dt 10,14.

Celá první část je nesena Boží láskou, která motivuje člověka, aby také miloval Boha, lidi i zemi. Z tohoto důvodu je na místě láska k rozmanitým kulturám, národům, sociálním skupinám, chudým a trpícím tohoto světa. Misijní manifest striktně odmítá rasismus a etnocentrismus. Boží láska vyzývá k jednotě, a má tak ekumenický dopad. Láska volá k čestnému jednání a mluvení pravdy v lásce. Láska volá k solidaritě s druhými.

Misie církve je vyjádřena ve dvou dimenzích. 1) Bůh nám přikazuje, abychom učinili známou všem národům pravdu Božího zjevení a evangelium o Boží spásitelné milosti. Proto voláme všechny lidi k pokání, víře, křtu a poslušnému učednictví. 2) Bůh nám přikazuje, abychom reflektovali jeho charakter prostřednictvím soucinné péče o potřebné, a tak prokázali hodnoty a moc Božího království. Hodnoty a moc království je třeba prokázat ve snaze o spravedlnost a pokoj a v péči o Boží stvoření.⁴⁵ V tomto shrnutí opět vystupuje do popředí překonání dichotomie mezi evangelizační proklamací a službou sociálního, diakonického charakteru.

Ve druhé části dokumentu je nově věnováno místo otázce pravdy evangelia a výzvě pluralismu. Dokument vyzývá k rozvíjení apologetiky, která by umožnila dialog také na vysoké intelektuální úrovni, aby bylo možné zvěstovat pravdu na veřejnosti. Dokument dále lituje malé připravenosti věřících, aby v místě svého zaměstnání a svého bydliště mohli být nositeli pravdy evangelia. Velkou překážkou pro misi je rozdělování sféry sekulární a posvátné. Není možné ponechat evangelizační svědectví pouze na placených pracovnících církve. Úkolem církve je připravit všechny k angažovanosti v misi.

V dokumentu nejsou vynechána média a celé odstavce jsou věnovány mediální prezentaci evangelia. Cílem přípravy je komunikovat Kristovo evangelium v kontextu holistického, biblického světového názoru. Zajímavá kapitola je věnována užití umění v misi. Umění různými formami reflektuje něco z Boží krásy a pravdy. Církve jsou vyzývány, aby přivedly umění zpět do života společenství a respektovaly kulturně různá vyjádření.

Z oblasti etiky se dokument dotýká také nového technického rozvoje, zvláště v biotechnologii, virtuální realitě, nanotechnologii, umělé inteligenci a robotizaci. Je třeba zapojit více odborníků, aby bylo možné problematiku lépe pochopit a hledat odpovědi pravdy evangelia tak, aby bylo zabráněno manipulaci a zkáze a lépe bylo naplněno naše lidství. Několik odstavců je věnováno Kristově pokoji a etnickým konfliktům. Etnická různost je darem od Boha a plánem Božího stvoření. V této oblasti bylo mnoho pokaženo a v různých oblastech světa nebyla tato různost přijímána a oceňována. Etnická identita musí být ale podřízena identitě nového lidství v Kristu skrze kříž.

Realita současného světa je reflektována v kapitole o Kristově pokoji pro chudé a utlačované. Jednotlivé odstavce jsou zaměřené na otroctví, obchod s lidmi, chudobu, invaliditu, handicap. Ve světě je např. na šest set milionů lidí s nějakou formou fyzické či mentální invalidity. Je to jedna z největších světových minoritních skupin, na kterou má naše misie reagovat. Na druhou stranu se lidé s postižením v církvi mají zapojit do misie. Zvláštní místo mají mezi nemocnými lidé HIV pozitivní. Kongres se

⁴⁵ www.lausanne.org/ctcommitment s. 21.

konal v Africe, kde je procento nakažených nesmírně vysoké. Misie církve má zahrnout do péče také tyto lidi, kteří se často cítí stigmatizováni a chybí jim přijetí, zájem a péče. V reakci na tento problém zaznívá výzva ke všem pastorům, aby přinášeli dobrý příklad sexuální věrnosti a vyučovali jasně a často, že pouze manželství je exkluzivním místem pro sexuální sjednocení. Následky rozšíření AIDS zanechávají mnoho opuštěných vdov a dětí. I to je výzvou pro církve.

Etika misie v Závazku z Kapského Města důrazně nabádá k péči o stvoření. Je třeba, aby křesťané přijali jednoduchý životní styl a odmítli stereotypy vysoké spotřeby energie a materiálních věcí. Je třeba vyvíjet zároveň i tlak na vlády, aby učinily kroky k zamezení destrukce životního prostředí.⁴⁶

„Miluj svého bližního jako sám sebe“ zahrnuje i osoby jiné víry. Proto dokument obsahuje jasný závazek etiky v evangelizaci. Jednoznačně je odmítnut proselytismus jako nečestný způsob jednání. Biblickými příklady je doloženo, že apoštol Pavel vždy ponechával lidem svobodu k vlastnímu rozhodnutí, zda chtějí přijmout Krista. Důležité je být citlivý k lidem jiné víry a nenutit je k obrácení. Výzvy směřují k navazování přátelství s lidmi jiných věr. Doporučen je dialog s lidmi jiných náboženství, opět podle vzoru apoštola Pavla, který byl otevřen debatám a dialogu s Židy i pohany, v synagogách i ve veřejných prostorách.

Misie vede někdy i cestou utrpení a smrti. Po vzoru apoštolů v Novém zákoně a po vzoru starozákonních proroků může misijní službu doprovázet utrpení. Martyrium je druhem křesťanského svědectví. Mnoho křesťanů, kteří žijí v pohodlí a prosperitě, potřebuje znovu uslyšet Kristovo povolání k možnému utrpení. Na kongresu zazněla i svědectví o mučednictví a smrti mnohých, kteří věrně následovali Krista. To způsobilo smutek mnoha lidí, ale především lítost samotného Boha.

V dokumentu nechybí ani odstavce o lásce k lidem, kteří jsou rozehnaní do různých míst světa. Problematika migrace je vážnou výzvou. Na druhou stranu je migrace i misijní příležitostí pro angažovanost církve. Velkou skupinou ve světě jsou také lidé, kteří ještě neměli příležitost slyšet evangelium. Často žijí kolem nás a žádná církev se nepokusila do těchto skupin proniknout s evangeliem. Z tohoto důvodu je třeba také pokračovat v překládání Bible do různých jazyků, kterými některé skupiny lidí komunikují. Je třeba zvýšit i znalost Bible v církvích, protože Písmo je nepostradatelné pro misi.

Novým bodem je důraz na orální kulturu. Podle statistik je pro většinu lidí na světě typická orální komunikace. Z tohoto důvodu je třeba dát důraz na biblické příběhy v jazycích lidí, kteří se k evangeliu ještě nedostali. Misijní společnosti jsou vyzvány k rozvoji zvukových komunikačních prostředků. Nahrávky biblických příběhů jsou užitečným materiálem. Je třeba pamatovat, že prostřednictvím mluveného slova se evangelium může dostat i k lidem, kteří neumějí číst a psát.

Samostatnou kapitolu tvoří důraz na přípravu vedoucích pracovníků. Misie ve velkých městech má svá specifika, na která je třeba reagovat. Na světě je přibližně jedna miliarda dětí a z toho polovina z nich je ohrožena chudobou. Mnoho milionů je ale zase ohroženo prosperitou. Misie církve se musí zaměřit na děti a také na mladé lidi, kteří jsou v církvích často nevyužitými silami.

⁴⁶ Srov. www.lausanne.org/ctcommitment s. 31.

Etická hlediska dostávají své místo v části, kde se mluví o manželství a rodině. Znovu je konstatováno, že Boží stvořitelský záměr je vyjádřen v manželství jednoho muže a jedné ženy. Pohlavní styk je výrazem skutečnosti „být jedním tělem“ a lidé se z něho mají těšit pouze ve svazku manželství. Sexuální jednota v lásce uvnitř manželství je odrazem Kristova vztahu k církvi a také jednoty mezi židy a pohany v novém lidství.⁴⁷ Kongres si uvědomil, že zneužití a modlářství, které obklopuje zmatenou a chorobnou sexualitu, prohlubují sociální problém včetně rozpadu manželství a rodin, což působí nevystižitelné utrpení opuštěnosti a vykořisťování. K misií patří příklad církve v oblasti manželství a rodinného života. Proto je třeba častěji mluvit o sexualitě v církvi a jasně deklarovat Boží plán pro zdravé vztahy a život rodiny. Vyučovat Boží standardy je třeba jasně, ale je třeba to činit s Kristovským pastorálním soucitem k hříšníkům, protože všichni lidé jsou zranitelní v oblasti sexuálního pokušení a hříchu.

V dalších kapitolách se objevuje jistá reminiscence na teologii prosperity, která vládla v některých charismaticky orientovaných sborech na přelomu 20. a 21. století a někde nese negativní ovoce dodnes. Kapitoly jsou nazvány: „Cesta integrity a odmítnutí modloslužby úspěchu“ a „Cesta v jednoduchosti a odmítnutí modloslužby chtivosti“. Objevuje se v nich vyznání tradiční touhy po úspěchu a výsledcích, což je někdy posilováno tendencí k pragmatismu. Pro dosažení výsledků jsou někdy pracovníci církvi ochotni obětovat svou serióznost, přehánějí, a někdy jsou dokonce schopni i lživých tvrzení. Choení ve světle je ale neoddělitelně spojeno se spravedlností a pravdou (Ef 5,10). Z této biblické normy vychází výzva odmítnout pokušení vědomých deformací a klást důraz na zcela pravdivou prezentaci jakékoli služby a práce. Výzva směřuje ke všem, aby se snažili o rozvinutí kultury naprosté serióznosti a transparentnosti.⁴⁸ Evangelium prosperity oběhlo svět a mnoho lidí poznamenalo falešnou jistotou, že věřící mají právo na požehnání zdravím a bohatstvím. Mnozí se domnívali, že toto mohou získat prostřednictvím pozitivních vyznání – „zasazováním semínek“ prostřednictvím finančních a materiálních darů. Závazek z Kapského Města nepochybuje o nadpřirozené a zázračné Boží moci. Přesto zřetelně varuje před automatickým očekáváním Božího požehnání a manipulováním Boha lidskými slovy, činy, dary a rituály. Duchovní požehnání nemůže být měřeno materiálním prospěchem. Na druhou stranu kongres zřetelně odmítl, že chudoba, nemoc a předčasná smrt by vždy byly znamením Božího prokletí, nedostatku víry či výsledkem lidských kleteb. Bible jasně odmítá taková zjednodušující vysvětlování. Kongres dokonce prohlašuje, že zvěstovatelé evangelia prosperity závažným způsobem deformují biblické poselství a jejich život a životní styl je často neetický a nepodobá se Kristu.⁴⁹

Závažné výpovědi vyznívají z rozhovorů mezi zástupci většinového světa a světa západního. Jestliže dnes litujeme triumfalismu a vývozu kultury Západu v minulosti, pak je dnes stejně nepřijatelné, aby se toto opakovalo v rostoucích církvích Asie, Afriky a Latinské Ameriky. Není možné dopustit, aby se bezbožný duch triumfalismu

⁴⁷ Ef 5,31n; 2,15.

⁴⁸ Srov. www.lausanne.org/ctcommitment s. 43.

⁴⁹ Ibid. s. 43–44.

pouze přestěhoval do „dvoutřetinového světa“. Z tohoto důvodu je třeba posilovat partnerství v misi, spolupráci a sdílení zdrojů. Je zřejmé, že i církve z chudých zemí mají čím obohatit druhé.⁵⁰

V kulturně a etnicky rozmanitém světovém kongresu nemohla být vynechána ani otázka partnerství mužů a žen v misi. Ženy byly v misijních organizacích evangelikálního hnutí vždy významně zapojeny. Letnice s vylitím moci Ducha svatého jsou potvrzením plné spolupráce mužů a žen v díle misie. Kongres vyjádřil snahu po zapojení duchovních darů mužů i žen do misijní služby. Nesnažil se ale do jedné fronty srovnat praxi jednotlivých církví v zapojení žen do služby. V některých církvích ženy slouží jako pomocnice, jinde slouží i ve vyučování a kázání pod vedením mužů a jinde slouží i samostatně. Kongres vyzývá k tomu, aby se na této otázce církve neštěpily a nebyla narušována spolupráce v misi. Výzva směřuje ke společnému respektu a společnému studiu textů Písma. Cílem je, aby muži i ženy byli společně v misijní službě, tak jako to vidíme v prvotní církvi po vylití Ducha svatého. Zapojení žen ve službě může být významným svědectvím tam, kde roli žen ve společnosti deformuje nespravedlivá kultura.⁵¹

Závažnou částí dokumentu je teologické vzdělávání a misie. Nový zákon ukazuje blízké partnerství mezi evangelizací, zakládáním sborů a sycením z Božího slova. Ve Velkém poslání Ježíš ukazuje, že přivádění učedníků prostřednictvím evangelizace (dříve, než projdou katechezí a jsou pokřtěni) předchází následné vyučování toho, co On vyučoval učedníky. Teologické vzdělávání je tedy součástí misie po evangelizaci. Z tohoto důvodu je třeba věnovat velkou péči těm, kteří vyučují a kteří vychovávají druhé. Ukázalo se, že ne vždy je teologické vzdělávání spojeno s misijními důrazy. Akademické studium nemá mít cíl samo v sobě, ale má sloužit misi církve ve světě. Teologické vzdělávání má být v partnerství se všemi formami misijní služby. Všem teologickým učilištím byl doporučen „misijní audit“ jejich osnov, struktur i étosu, který by ukázal, zda skutečně slouží potřebám a příležitostem, se kterými se setkává církev v misijní službě. Není pochyb o tom, že v centru teologické výchovy má být důkladné studium Bible, a ne pouze věroučné články. Všichni evangelisté potřebují své zvěstování jasně odvodit z biblického poselství. Studium Bible má být středem vzdělání v křesťanské teologii a má ovlivňovat všechny studijní obory. Teologická výchova musí sloužit k přípravě a vzdělání pastorů–učitelů pro jejich primární odpovědnost v kázání a vyučování Bible.⁵²

Uvedený článek o teologickém vzdělávání klade prst na dvě citlivá místa. Jedním je rozvod akademické teologie a misie a druhým podcenění biblického zakotvení v evangelizaci. První problém je spojen se samostatností teologického vzdělávání na univerzitách, kde se teologie proměňuje v jeden z akademických studijních oborů, aniž by učitelé a studenti byli spojeni s životem a praxí církve. Na některých teologických učilištích vyučují některé disciplíny lidé, kteří sami ani nejsou křesťany, a pokud ano, žijí ve svém odborném světě bez vztahu k misijnímu poslání církve. Pro druhý problém je příznačné podléhání různým kulturním vzorům, což vede k nahrazování

⁵⁰ Ibid. s. 45.

⁵¹ Ibid. s. 45n.

⁵² Srov. ibid. s. 47.

zvěstování evangelia povrchními a často schematickými proslovy, spíše psychologického stříhu. Povrchnost evangelizace je velkým problémem v celosvětovém měřítku a nezbytně si žádá pozornost všech teologických učilišť pro kazatele, faráře, evangelisty, sociální pracovníky i pastorační poradce.

Závazek z Kapského Města posunuje misiologickou diskusi i v oblasti etiky. Navazuje na předchozí dokumenty, precizuje jednotlivá vyjádření a pokouší se o formulování etických postojů v misijní situaci. Je obdivuhodné, jak podobným a jednotným stanoviskům mohli dospět zástupci tak rozmanitého světového ekumenického společenství nerůznějších denominací, etnik a kultur. Evangelikální dokumenty nepochybně reagují také na dokumenty grémií Světové rady církví i římskokatolické církve. Je nepochybnitelné, že v mnoha otázkách dochází ke vzájemnému ovlivňování a průniku.

10. Christian Witness in a Multi-Religious World: Recommendations for Conduct (2011)

Tento dokument z roku 2011 nepochybně vzbudil velkou pozornost. Stačí se podívat na jeho signatáře, kteří se ke spolupráci scházeli po dobu pěti let a kteří se shodli na textu dokumentu týkajícího se etiky misie. Dokument tvořily společně Světová rada církví, Pontifikální rada pro mezináboženský dialog římskokatolické církve a Světová evangelikální aliance.⁵³ To představuje zastoupení téměř celého křesťanstva a všech církevních tradic.⁵⁴

Dokument považuje misi za zásadní úkol církve. Vzhledem k napětím mezi lidmi různých náboženských skupin včetně různých interpretací křesťanského svědectví byl položen důraz na etiku. Cílem pětileté práce studijní skupiny bylo reflektovat současnou misijní praxi a připravit doporučení pro službu církve a vydávání svědectví Kristu slovy i činy.

Po rozvinutí biblického základu svědectví a služby se dokument zaměřuje na formulaci principů. Mezi nimi vyniká velký důraz na jednání v lásce, na následování a napodobování Krista a na poctivost, soucit a lidskost tak, aby byla přemožena arogance, blahosklonnost a očerňování. Z dokumentu vyniká podtržení křesťanských ctností a jejich rozvíjení. Dalším důrazem jsou činy služby a spravedlnosti. Křesťané mají jednat spravedlivě a v soucitné lásce (Mi 6,8). Zvláště je třeba se v misi vyhýbat jakémukoli vykořisťování a zneužívání finančních a jiných odměn.

Zajímavý odstavec je věnován službě uzdravování. Křesťanské církve zařazují službu uzdravování jako součást svědectví evangeliu. V této službě je třeba pěstovat rozeznání a respektovat lidskou důstojnost. Zranitelnost lidí a jejich touha po zdraví nesmí být zneužita. Samozřejmě je, že misie se bude vyhýbat jakémukoli užívání násilí. Zároveň mají křesťané aktivně odmítat násilí, nespravedlivou diskriminaci nebo represí náboženskými či sekulárními autoritami. Velmi silně je akcentován důraz

⁵³ <http://evangelikalni-teologie.cz/system/blobs/10/original/Christian%20Witness%20in%20a%20Multi-Religious%20World.pdf?1320336184>

⁵⁴ Pravoslavná tradice je zastoupena v SRC právě tak jako letniční církve, z nichž některé patří i ke Světové evangelikální alianci.

na náboženskou svobodu, vzájemný respekt a solidaritu. Stranou etických výzev nezůstává ani připomenutí respektu k různým kulturám. Pozoruhodné je, že na ekumenické rovině je také řečeno, že v kontaktu s různými kulturami nemá být zakrýváno to, v čem je evangelium vůči nim protichůdné. Samozřejmostí je odmítání falešného vědeckví a vyslovování kritických připomínek v duchu vzájemného respektu. Křesťané si musí uvědomit, že změna náboženství je rozhodný krok, který vyžaduje potřebnou přípravu a musí se odehrávat v plné svobodě.

Dokument se nevyhýbá ani mezináboženskému dialogu, jako součástí misie. Křesťané mají budovat vztahy respektu a důvěry s lidmi jiných náboženství, aby bylo prohlubováno vzájemné porozumění, smíření a spolupráce pro společné dobro. Konzultace SRC, Pontifikální rady a Světové evangelikální aliance společně doporučuje zveřejněný dokument studovat, budovat vztahy respektu a důvěry, povzbuzovat křesťany v jejich identitě, spolupracovat s jinými náboženskými společnostmi v zápalu o spravedlnost a být solidární tam, kde to je možné. Společným úkolem církvi zůstává v jednotlivých zemích angažovanost ve věci náboženských svobod. I to je součástí misie. Ke všem úkolům je důležitá modlitba za bližní, která je integrální součástí všeho toho, co jsme a co děláme, tedy i součástí Kristovy misie dnes.

První společný dokument, který zahrnuje všechny církevní tradice, je důležitým ekumenickým krokem a vykazuje v oblasti etiky misie velmi jednotné a významné shody.

11. Proč evangelikálové potřebují etický kodex pro misii (2010)

Stejnomený článek vyšel ze spolupráce dvou teologů úzce spolupracujících s teologickou komisí Světové evangelikální aliance.⁵⁵ Němec prof. Thomas Schirrmacher a Američan prof. Thomas K. Johnson již v roce 2010 poukázali na akutní potřebu formulování etického kódu pro Křesťanskou misii. Burcující článek vychází z reality současného globálního světa, ve kterém se k sobě přiblížila různá náboženství, etnika, kultury a subkultury. Fenomenální růst křesťanství v některých oblastech velmi silně zvyšuje možnost různých nedorozumění a sporů.

Článek je silnou výzvou a upozorněním na problémy, ke kterým již v minulosti došlo a ke kterým by mohlo opět dojít. Studie přiznává, že misie může být korumpována. Proto je nezbytné položit důraz na šíření pokoje, spravedlnost a svobodu ve společnosti. Bible vyučuje zavazující rovnováhu mezi svědectvím a respektem k lidem různých náboženství. Není náhodou, že Bible vyučuje sebekritiku ve světle Božího odpuštění. V této části jsou silně rozvíjeny aspekty pokání.

Významnou částí textu je také důraz na různé kultury, které podle autorů zdůrazňují různé strany pravdy. To je ilustrováno na rozdílu mezi evangelistou německým evangelikálním a katolickým v Indii. Jejich přístupy jsou rozdílné, protože slouží v odlišných kulturách. Článek vyzývá ke studiu dějin misie, kde je možné nacházet příklady dobré i špatné. Křesťanství by ze svých nejlepších příkladů a zkušeností mělo

⁵⁵ SCHIRRMACHER, T. / JOHNSON, T. K.: Why Evangelicals need a code of ethics for mission. *International Journal for Religious Freedom*. (IJRF) Vol. 3:1, 2010 s. 23–37.

být i dnes nositelem a šířitelem občanských a náboženských svobod. Je významné, že dokument klade vedle sebe důrazy na občanské i náboženské svobody.

Silný růst segmentu evangelikálního křesťanství v dnešní době je velkou výzvou, ale zároveň potenciálním nebezpečím střetu s jinými náboženstvími nebo konfliktu s jinými křesťanskými tradicemi. V Turecku je např. devadesát pět procent evangelikálních křesťanů konvertity z islámu. Tito křesťané proto svou změnou náboženství i života přitahují ve společnosti pozornost a pro některé spoluobčany představují větší hrozbu než historické církve v muslimských zemích. Z těchto důvodů autoři velmi silně zdůrazňují etiku v misii a volají k vytvoření etického kodexu pro misii. Vyzývají evangelikální křesťany k formulaci a zachování potřebných etických paradigmat. Povzbuzení je směřováno ke všem evangelikálními skupinám, které jsou vysoce odevzdány boji za náboženskou svobodu ve světovém měřítku. Podle autorů by evangelikálové měli respektovat, pokud některý křesťan chce odejít k jinému náboženství. Náboženská svoboda musí být přána všem a jakékoli násilné metody musejí stranou. Všechny křesťanské skupiny se musejí vzdát používání násilných prostředků, a pokud k tomu někdy došlo v minulosti, je třeba to vyznat a činit pokání.

V současné době se ve světě do popředí dostává důležitost oddělení náboženství a politické síly. I když téměř všechny „křesťanské“ a „pokřesťanské“ země dávají důraz na občanskou a náboženskou svobodu, platí zde výzva všem křesťanům, aby žádným způsobem neutlačovali lidská práva ostatních. Podle těchto teologů je velmi důležité, aby všichni evangelikálové přispívali ke globální morální diskusi. Vítán je příspěvek mezináboženské konference o konverzi, která zahrnula buddhisty, křesťany, hinduisty, muslimy, židy a africkou etnickou skupinu Yoruba.⁵⁶ Výsledek této konzultace je uveden jako důležitý příklad dialogu. Konzultace se shodla na tom, že svoboda náboženství je zásadním, neporušitelným a nevyjednatelným právem každé lidské bytosti v každé zemi světa.⁵⁷ Náboženská svoboda znamená praktikování vlastní víry, svoboda k šíření učení své víry příslušníkům vlastního náboženství i náboženství jiných. Každý má mít právo přijmout náboženství podle svého rozhodnutí. Zástupci různých náboženství společně prohlásili: „Potvrzujeme, že každý má právo pozvat druhé k porozumění své víry, ale to by nemělo být prováděno znásilňováním práv ostatních a jejich náboženské citlivosti.“⁵⁸

Etická studie Schirmmachera a Johnsona pokračuje důrazem na potřebnost ekumenického dialogu s protestanty, římskými katolíky, evangelikály a pravoslavnými, aby byly rozvinuty podobné morální kodexy pro misii. Jestliže křesťané různých proudů a tradic nenajdou pokojný způsob, jak spolu hovořit a spolupracovat, jak potom mohou odpovědně pěstovat vztahy s jinými náboženstvími? A jestliže křesťané

⁵⁶ Lariano, Itálie, 12.–16. května 2006. Svoláno vatikánskou Pontifikální radou pro mezináboženský dialog a úřadem pro mezináboženské vztahy a dialog SRC. <http://www.oikoumene.org/resources/documents/cc-programmes/interreligious-dialogue-and-cooperation/interreligious-trust-and-respect/report-from-inter-religious-consultation-on-conversion.html>

⁵⁷ Srov. SCHIRRMACHER, T. / JOHNSON, T. K.: Why Evangelicals need a code of ethics for mission. *International Journal for Religious Freedom*. (IJRF) Vol. 3:1, s. 34.

⁵⁸ Lariano Report, 2006, no. 3.

budou společně schopni napsat dobrý etický kodex, pak to bude povzbuzením pro jiná náboženství, aby podobný kodex formulovala také ona. Tento proces má morální cíl, nikoli náboženský, a je možné se v něm sjednotit i s jinými náboženstvími. Není pochyb o tom, že globální etická diskuse se dotýká lidských práv. Dokument se obrací na církve, aby formulovaly etické kodexy pro svou misijní činnost, kde by bylo jasně řečeno, čemu je třeba se vyhnout. Není pochyb o tom, že tento článek velmi silně povzbudil diskusi o lidských právech a náboženské svobodě mezi církvemi i v mezi-náboženském dialogu.

12. Globální charta svědomí (2012)

Z evropské dílny evangelikálního hnutí přichází nejnovější dokument, kterým je The Global Chart of Conscience (Globální charta svědomí).⁵⁹ Jedná se o formulaci globálního závazku se zaměřením na jednotlivé víry a svobodu svědomí. Tuto globální chartu představila Evropská evangelikální aliance v sídle Evropské unie, v Bruselu. Za chartu se postavila také Světová evangelikální aliance a nyní ji podporují různí akademičtí pracovníci i politici.

Globální charta svědomí navazuje na vlivnou Všeobecnou deklaraci lidských práv, přijatou shromážděním Organizace spojených národů v Paříži v roce 1948. Globální charta navazuje na článek 18: „Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.“⁶⁰ Od doby přijetí této charty uplynulo již mnoho let. Žijeme v globálním světě ohroženém střety civilizací a náboženských systémů. Mnozí se v době náboženského extremismu a terorismu ptají, jak dál? Předložená deklarace nepreferuje křesťanství, ale je koncipována široce ve vztahu k pluralitnímu světu. Jde o prohloubení svobody myšlení, svědomí a náboženství, které se snaží pro všechna náboženství vytvořit stejné podmínky pro konání bohoslužeb, pro stavbu prostor pro bohoslužbu, právo zvat druhé ke konverzi a stejná práva přát také jiným. V různosti přístupů je třeba vidět důstojnost lidí. Svoboda myšlení a svědomí se má projevit také na veřejnosti, v mezináboženském dialogu i v politické práci. Mír může být zachovávan pouze prostřednictvím spravedlnosti. Těto deklaraci se mají podříditi i sekularisté, kteří často agresivně působí proti všem ostatním náboženstvím.

Celá globální charta svědomí je přesně formulovaným dokumentem, který může být velkou pomocí pro soužití různých etnik, kultur i náboženství na této zemi. Charta má silný etický náboj a je odpovědí na mnoho zápasů a nedorozumění dnešní doby. Odvážnou aplikací této charty je možné odvrátit nebezpečí střetů a napětí a obrátit je v důstojnost rozdílnosti a učinit svět bezpečnějším místem.

⁵⁹ <http://charterofconscience.org/>

⁶⁰ <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Závěr

Ukazuje se, že moderní evangelikální hnutí se stále více zaměřuje nejen na strategii misie, ale také na její etiku. Srovnáním s vývojem etiky misie ve Světové radě církví a v dokumentech římskokatolické církve se prokazuje, že misie působí ekumenicky a vede k jednotě a spolupráci. Jestliže různá misijní hnutí kdysi vedla k ekumenické spolupráci, jak o tom svědčí misijní konference v Edinburgu v roce 1910, dochází po sto letech k podobnému jevu. Misie církve působí na teologii a rozvíjení teologie misie je ekumenicky přínosné a inspirativní.

Na rozdíl od situace evropských církví je misie velmi v pohybu v Asii, Africe a Latinské Americe. Z tohoto důvodu se na mezinárodních kongresech dostává do popředí etika misie. V globálním světě není možné sledovat pouze své vlastní denominální cíle a je třeba vnímat jednotu ekumenické církve, byť dosud rozdělené různými hranicemi. Misijní spolupráce jednoznačně vede k překonávání nejrůznějších bariér věroučných, eklesiologických i prakticko-teologických. V globálním světě má mezinárodní a ekumenická spolupráce mnoho kladných hodnot, mezi nimiž vyniká zvláště překonávání kulturních rozdílů. To má hluboký vliv na kontextualizaci evangelia, které se tak dostává ze zajetí etnocentrismu a různých subkultur. Kontextualizace evangelia má vliv také na komunikaci, a tím se dotýká hermeneutiky. Můžeme tak mluvit o misijní hermeneutice, která významně pomáhá evangelizaci a katechezi. Je vážnou otázkou, jestli může vůbec být správná jakákoli hermeneutika, která není misijní. Sám se domnívám, že nikoli a že celý Nový zákon je svědectvím o misijním pohybu církve. Evangelia a epištoly nevznikaly jako dokumenty etablované církve, ale jako misijní dokumenty nesené a předávané prostřednictvím entity *communio viatorum* – společenství poutníků.

Při misii církve vždy vzniká mnoho nových otázek a nejrůznějších problémů. To vede k rozvíjení misiologie a v poslední době zvláště v oblasti etiky misie. Ukazuje se, že etika není appendixem evangelia, ale že integrálně patří k evangeliu. Člověk nese Kristovo poselství zabalené v zavazadle, ale tímto poselstvím se sám stává tím, jak následuje Krista, předává jeho evangelium a modeluje život podobný Kristu. Následování Krista vystupuje do popředí jak ve spiritualitě a životním stylu jednotlivce, tak ve strategických a administrativních rozhodnutích církvi a misijních společnostech.

Mnoho misijní služby bylo v minulosti poničeno nedostatkem biblicky fundované etiky misie. To je výzvou současnosti a také budoucímu rozvíjení misie. Zvěst (*kérygma*) a jeho nositel – posel, evangelista a kazatel (*angelos, euangelisté, kéryx*) vyjadřoval toto poselství podle vzoru Kristovy inkarnace. Nesmíme nikdy zapomenout, že v Kristově inkarnační misii hrála etika závažnou roli a přinášela lidem příchut Božího království. ■